UDK 272:282(72)"1926/1929"(046)
282:070(497.5)"192"
Pregledni rad
Primljeno: 1. 9. 2013.
Prihvaćeno za objavljivanje: 20. 12. 2013.

HRVATSKI KATOLIČKI TISAK O PROGONIMA CRKVE U MEKSIKU (1926. – 1929.)

Daniel PATAFTA, Zagreb

U radu se raspravlja o krvavim progonima koji su zadesili Katoličku crkvu u Meksiku u razdoblju od 1926. do 1929. godine. Progoni su započeli dolaskom na vlast zagriženog antiklerikalca i slobodnog zidara Plutaca Eliasa Callesa, a plod su više desetljeća starog sukoba Katoličke crkve i liberalne Meksičke države, koja se počela stvarati u 19. stoljeću. Ustav iz 1917. godine u mnogome će ograničiti društveno i vjersko djelovanje meksičkih katolika, a s druge strane poslužit će Callesu da 1926. godine donese niz anticrkvenih zakona kojima će započeti progon Crkve u Meksiku. Sam progon izazvat će ustanak, uglavnom seoskog stanovništva podupiranog Nacionalom ligom za obranu vjerske slobode te će prerasti u pravi rat koji će ostati zapamćen u povijesti kao Guerra Cristera *ili* Cristiada*. Upravo će žestina toga ustanka dovesti do ublažavanja antikatoličkih zakona od strane države 1929. godine i rezultirat će prestankom progona, iako će i kasnije biti razdoblja u kojima će se ograničavati djelovanje Katoličke crkve u Meksiku. Na temelju pisanja katoličkih tjednika* Katolički list *i* Katolički tjednik *u radu se nastoji rekonstruirati žestina progona koji su zadesili Crkvu u Meksiku u spomenutom razdoblju.*

KLJUČNE RIJEČI: *Meksiko, Katolička crkva, liberalizam, antiklerikalizam, Ustav iz 1917., Plutarco Elias Calles, progoni,* Guerra Cristera.

Uvod

Od 1926. do 1929. godine u Meksiku je bjesnio nesmiljeni i žestok progon Katoličke crkve. Paralelu možemo povući s progonom Crkve u sovjetskoj Rusiji ili s onim u Španjolskom građanskom ratu od strane republikanaca. O tom progonu u Hrvatskoj se historiografiji nije gotovo ništa napisalo, a i široj znanstvenoj i crkvenoj javnosti on je i do danas ostao velika nepoznanica. Na hrvatskom jeziku o ovoj temi ne postoji gotovo ništa, osim jedne knjižice Petra Grgeca iz 1928. godine, koju je objavila »Narodna prosvjeta« pod naslovom *Meksički mučenici*,[1] a u kojoj autor na populistički način progovara o spomenu-

[1] Petar GRGEC, *Meksički mučenici*, Zagreb, 1928.

tom progonu Crkve, donoseći pritom velik broj zanimljivih podataka koji mogu poslužiti rekonstrukciji samih događaja u Meksiku. S druge strane, postoje i dva rada isusovca Ivana Nikolića tiskana tridesetih godina 20. stoljeća u *Obnovljenom životu*.[2] No, Nikolić u svoja dva rada, koji su uglavnom utemeljen na pisanju glasila katolika iz Sjedinjenih Američkih Država *America*, piše o razdoblju nakon krvavih progona koji su pogodili meksičku Crkvu dvadesetih godina prošloga stoljeća. On uglavnom piše o problemima s kojima se Crkva u Meksiku susretala nakon obustave državnih »službenih« progona – vremenu koji nije bilo nimalo lako za meksičke katolike, ali neusporedivo lakše od onoga u razdoblju od 1926. do 1929. godine. Što se tiče strane literature koja govori o toj temi, kod nas se ponešto može naći uglavnom u engleskim izdanjima, kao što je primjerice knjiga *The Oxford history of Mexico*.[3] Ali i u toj knjizi pitanje progona spomenuto je samo usputno u kontekstu onovremenih političkih zbivanja u Meksiku, koji je još bio potresen postrevolucionarnim previranjima. Stoga za pisanje ove radnje najbolji izvor predstavljaju ondašnji hrvatski katolički tjednici, u prvom redu zagrebački *Katolički list* i sarajevski *Katolički tjednik*. Za razliku od drugih, svjetovnih dnevnih novina i tiskovina, koje su o ovoj temi izvještavale šturo, u kratkim crtama ili ponekad vrlo pristrano, pa čak i antikatolički, ta dva tjednika predstavljaju nam izvor bogatih informacija o spomenutoj tematici. Tijekom razdoblja od 1926. do 1929. godine oba su tjednika donosila obilje različitih informacija o progonima u Meksiku, tako da je sliku pravoga stanja moguće donekle rekonstruirati služeći se člancima i novinskim izvještajima iz tih dvaju listova. Svakako ovdje treba pribrojiti i već spomenutu knjigu Petra Grgeca koja, usprkos svojoj populističkoj namjeni, sadrži velik broj korisnih informacija koje osvjetljavaju pravo stanje u kojem se našla Crkva u Meksiku krajem dvadesetih godina prošloga stoljeća.

Hrvatski liberalni tisak pisao je kratko i sporadično o progonima u Meksiku, ali i vrlo pristrano. Tako dnevnik *Obzor* u broju 212. donosi Callesovu sliku ispod koje piše: »Predsjednik republike Meksiko koji je strogom provedbom vjerskih zakon izazvao otpor fanatičnih vjernika«.[4] Na isti će način pisati i u broju 208. kako je sukob Crkve i države u Meksiku zapravo sukob konzervativne i liberalne stranke, koja se još naziva socijalističkom, te kako kler mrzi liberalnu stranku zbog toga što provodi zakon iz 1857. godine o rastavi Crkve i države. U istom članku navodi kako je jedino »izvršenjem ove naredbe moguće slomiti političku vlast crkve, koja raspolaže sa tri četvrtine narodne imovine«[5]. Nadalje, uredništvo *Obzora* piše kako se radi o legitimnoj akciji države jer se »reforme

---

[2] Ivan NIKOLIĆ, »Progon Crkve u Meksiku«, u: *Obnovljeni život*, vol. 16, br. 2, Zagreb, 1935., str. 67–73; Ivan NIKOLIĆ, »Kad cvjeta »sloboda, bratstvo, jednakost» …(Slike iz boljševiziranog Meksika)«, u: *Obnovljeni život*, vol. 17, br. 5, Zagreb, 1936., str. 210–226.

[3] *The Oxford history of Mexico*, Oxford, 2010.; Carlos Perez VASQUEZ, *The political Constitution of the Mexican United States*, Mexico, 2005.; Enrique KRAUZE, *Mexico*, *biography of power*: *a history of modern Mexico*, *1810–1996*, New York, 1998.; William V. D'ANTONIO, Fredrick B. PIKE, *Religion*, *revolution*, *and reform*: *new forces for change in Latin America*, New York, 1964.; Chand K. VIKRAM, *Mexicos political awakening*, University of Notre Dame, 2001.; Leslie BETHEL, *Cambridge history of Latin America*, Cambridge, 1986.; Martin Austin NESVIG, *Religious Culture in Modern Mexico*, Lanham, 2007.; Michael J. GONZALES, *The Mexican Revolution*, Mexico, 2002.; Jim TUCK, *The Holy War in L-os Altos*: *A Regional Analysisof Mexico' s Cristero Rebellion*, Arizona, 1982.; Jim TUCK, *The Anti-clerical Who Led a Catholic Rebellion*, Arizona, 1983.

[4] »Plutaco Elias Calles«, u: *Obzor*, 9. VIII. 1926., str. 1.

[5] »Borba Crkve i Države u Meksiku«, u: *Obzor*, 5. VIII. 1926., str. 5.

koje su sad provedene, a stupile su na snagu 1. kolovoza, upiru se na ustav od godine 1857. Ustav je na snazi od g. 1917., ali crkva je našla uvijek putova i sredstava da do danas zadrži svoje pozicije. Sada je konačno vlada predsjednika Callesa odlučila da učini kraj tom protuustavnom položaju crkve«.[6] Članak završava konstatacijom kako je »crkva započela s kampanjom protiv meksikanske vlade. Cilj je meksikanskog svećenstva i konzervativne strane, da sruše liberalnu vladu, dodju na vlast i tako spriječe provedbu ustavne odredbe o rastavi države i crkve. No jedva da će im to uspjeti, jer iza vlade stoje široke mase meksikanskog pučanstva«.[7]

1. Odnos Crkve i države u Meksiku do 1917. godine

Odnose Crkve i države u Meksiku možemo pratiti još u vrijeme španjolske kolonijalne vlasti, kada je Katolička crkva bila stup i oslonac španjolske monarhije u tada kolonijalnom Meksiku. Duboka prožetost vjere i kolonijalne uprave obilježit će rano razdoblje meksičke povijesti. No, i prva razilaženja Crkve i španjolske države vezana su uz katoličkog svećenika Miguela Hidalga y Costillu. U vrijeme kada su napoleonski ratovi srušili burbonsku vlast u Španjolskoj, a na tron je bio postavljen Napoleonov brat Joseph Bonaparte, u Meksiku je 1810. godine izbila revolucija pod vodstvom župnika Hidalga y Costille. Razloge izbijanja revolucije treba u prvom redu tražiti u liberalnim zakonima koje je donosila napoleonska Španjolska. Nakon što je uhvaćen i strijeljan od vladinih snaga, revolucija se nastavila pod vodstvom svećenika Morelosa i 1821. godine dovela do proglašenja Meksika samostalnom državom. Vlast u Meksiku preuzeo je general Augustin de Iturbide i proglasio Meksiko carstvom, no pod pritiskom republikanaca, koje je vodio general Antonio Lopez de Santa Anna Iturbide, svrgnut je u ožujku 1823. godine, a Meksiko proglašen republikom.[8]

Meksička borba za oslobođenje od španjolske kolonijalne vlasti nije bila ni najmanje usmjerena protiv Crkve. To najbolje dokazuje i republikanski Ustav iz 1824. godine, kojim je katolička vjera proglašena državnom vjerom u Meksiku, dok je svako drugo bogoslužje zakonski zabranjeno.[9] Mnogi se u to vrijeme nisu mogli pomiriti s postojećim stanjem tako da je 1827. godine izbio prošpanjolski ustanak, koji je vodio franjevac Arenas. Ustanak je bio krvavo ugušen.[10] Taj je ustanak doveo dotog da se na Crkvu počelo gledati kao na omraženu tvrđavu starošpanjolskog feudalnog sustava. Već su i ranije bili iz Meksika protjerani mnogi španjolski svećenici, a nakon toga uslijedio je izgon svih ostalih. Tako je broj svećenika od 10 000 spao na 4 000. Time je meksička Crkva izgubila svoje najobrazovanije svećenike. Katolički kler i laici nisu se dovoljno dobro snašli u novonastaloj situaciji u Meksiku nakon nestanka kolonijalne vlasti. Umjesto da se politički organiziraju i aktivno uključe u život mlade Republike, osobito što se tiče agrarne reforme i socijalnih problema vezanih uz političku afirmaciju Indijanaca i mestika, oni su

[6] *Isto*.
[7] *Isto*.
[8] P. GRGEC, *Meksički mučenici*, str. 32–35.
[9] »Progoni Katoličke crkve u Meksiku«, u: *Katolički list*, 12. VIII. 1926., str. 441–442.
[10] Usp. P. GRGEC, *Meksički mučenici*, str. 37–38.

se uglavnom priključili konzervativnim strankama. Te su stranke svoje političko djelovanje uglavnom zasnivale na uređenju države pomoću koje bi zatim mogle provesti svoje ciljeve. Bile su to stranke koje su uglavnom zastupale interese veleposjednika i krupnih kapitalista. Novonastalu situaciju dobro su znali iskoristiti različiti liberalni krugovi, često usko povezani sa slobodnim zidarima, koji su u Meksiku u 19. stoljeću sve više jačali. Oni su se nametnuli kao vodeći zastupnici meksičke slobode i jedini borci za prava Indijanaca i mestika.[11] Može se slobodno reći kako je Crkva u Meksiku izgubila povijesnu priliku da se aktivno uključi u rješavanje nacionalnoga, agrarnog i socijalnog pitanja, koje će se protezati u meksičkoj unutarnjoj politici sve do početka 20. stoljeća. Vezana uz interese krupnog veleposjeda Katolička crkva ostajala je na strani bijeloga kreoloskog stanovništva te je svoje interese vezivala uz interese konzervativnih krugova.

Veliki ratovi koje je Meksiko vodio sa Sjedinjenim Američkim Državama u prvoj polovici 19. stoljeća doveli su do velikog gubitka sjevernih teritorija, granica je postala rijeka Rio Grande, a iscrpili su i državne financije. Državu su, između ostalog, stalno potresali ustanci Indijanaca, koji su zahtijevali, u prvom redu, agrarnu reformu, a zatim i poboljšanje svojega pravnog položaja. Godine 1852. ponovno se na vlast vratio general de Santa Anna, uglavnom se oslanjajući na Crkvu i konzervativne krugove. Njegov povratak izazvao je ustanke pristalica liberalnih stranaka, kojima je vrlo brzo pošlo za rukom da preuzmu vlast u Meksiku. Za predsjednika je postavljen liberal Ignacio Comonfort. On je odmah po dolasku na vlast izdao naredbu o konfiskaciji crkvenih imanja.[12] Comonforta će na mjestu predsjednika Republike zamijeniti liberal Benito Juarez, glavni vođa protucrkvenog pokreta i otac meksičkog državnog liberalizma.[13] Usko povezan sa slobodnim zidarima, kojima je pripadao od rane mladosti, Juarez je naredio provođenje konfiskacije crkvenih posjeda te ubrzo započeo reviziju meksičkog Ustava. Pod utjecajem slobodnozidarskih ideja liberali su 1857. godine donijeli Ustav koji će poslužiti kao temelj sukoba između Crkve i države sve do novog Ustava iz 1917. godine. Prema tom Ustavu Crkva je odijeljena od države. Zabranjena je bila papinska jurisdikcija nad meksičkim katolicima i iz škola je izbačen svaki utjecaj Crkve. Crkvi je oduzet ne samo zemljišni veleposjed nego je podržavljena i sva crkvena imovina. Redovnički zavjeti bili su zabranjeni, a samostani zaplijenjeni. Novim zakonima uvedena je i civilna ženidba.[14]

Godine 1860. Juarez je izabran za predsjednika Republike. Nadbiskup grada Mexica, papinski nuncij i mnogu drugi svećenici bili su prisiljeni na progonstvo. Redovnici i redovnice izbačeni su na ulice, a samostani prenamijenjeni u vojarne, hotele i druge javne zgrade. Ostatak crkvenih imanja bio je prodan za 12% njihove vrijednosti.[15] U novonastaloj situaciju katolici se nisu snašli, nego su se vezali uz staru konzervativnu monarhističku stranku. Kratkotrajna vladavina Maksimilijana Habsburškog nije u bitnome promijenila odnos Crkve i države. Odgojen u jozefinističkom duhu Maksimilijan se oglušio na papinu molbu da se Crkvi vrate oduzeta imanja i da joj se da potpuna

---

[11] »Progoni Katoličke crkve u Meksiku«, u: *Katolički list*, 12. VIII. 1926., str. 441–442.
[12] *Isto*.
[13] Usp. P. GRGEC, *Meksički mučenici*, str. 39.
[14] »Progoni Katoličke crkve u Meksiku«, u: *Katolički list*, 12. VIII. 1926., str. 441–442; P. GRGEC, *Meksički mučenici*, str. 42.
[15] P. GRGEC, *Meksički mučenici*, str. 42.

sloboda djelovanja.[16] Povratak Benita Juareza na čelo Republike 1867. godine ponovno je značio pooštrenje zakona protiv Crkve. Ukinute su sve crkvene svetkovina, javne vjerske manifestacije bile su zabranjene. Svećenici i redovnici proglašeni su građanima drugog reda te su ponovno istjerani iz škola, ubožnica, bolnica i drugih humanitarnih zavoda.[17] Benito Juarez umire 1872. godine, novim predsjednikom Republike 1877. godine postaje Porfirio Diaz, koji će se na vlasti, uz kraći prekid između 1881. i 1884., zadržati do 1910. godine. Razdoblje *porfirijata* bit će za Crkvu u Meksiku razdoblje relativnog mira. Vrijeme je to kada se počinju osnivati i radničke organizacije, koje će uglavnom biti pod utjecajem socijalista i anticrkveno raspoložene.[18] Kasnije će te organizacije postati glavni oslonac Callesova režima, iz njih će regrutirati svoje *crvene košulje*, paravojne organizacije koje će počiniti strašna zlodjela nad meksičkim katolicima. U vrijeme *porfirijata* Meksiko će doživjeti ekonomski procvati, utemeljen uglavnom na stranom kapitalu i velikim koncesijama koje su stranci dobivali u državi. Porastom ekonomske moći Meksika krajem 19. i početkom 20. stoljeća sve će se jače ocrtavati velike socijalne razlike koje će dovesti do revolucije 1910. godine.[19] Kao što je rečeno, Crkva će u tome razdoblju uživati relativan mir, iako će na snazi i dalje biti Ustav iz 1857. godine, koji je uvelike ograničavao njezinu aktivnost i društvenu ulogu. Može se slobodno reći da je sva crkvena aktivnost bila svedena na crkvu i sakristiju. Paralelno sa svim tim procesima jačao je utjecaj socijalista i slobodnih zidara na javni život Meksika. Katolici ponovno nisu znali iskoristiti vrijeme relativnog mira kako bi se aktivnije uključili u politiku i organizirali vjernike u borbi za pravednu socijalno-ekonomsku preraspodjelu dobara. Rijetki borci katoličkog usmjerenja uglavnom nisu u narodu nailazili na veći odaziv.[20]

Na vrhuncu Diazove moći započelo je u Meksiku revolucionarno razdoblje. Novi ustanak protiv Diaza podigao je Francisco Madero. Započela je tzv. *agrarna revolucija*. Diazov pad iskoristile su sve političke grupacije u Meksiku i započele su priprave za prve slobodne državne izbore. Katolici su se organizirali preko socijalne organizacije *Gvadalupskih radnika* u *Katoličku narodnu stranku*, koja je potvrdu svojega programa dobila od crkvenih vlasti. Do 1913. godine imala je stranka oko 800 organizacija koje su okupljale preko pola milijuna članova. Stranka je izdala i svoju spomenicu *Meksički preporod* (*El Resurgimento Mexicano*). U njoj je naglašeno kako katolici ne traže nikakvu promjenu državnog oblika vlasti, nego da će protiv svakoga braniti meksičku samostalnost i republikanski ustav. Cilj je prema toj spomenici bio da se u Meksiku provede suvremena socijalna reforma, ukinu ustavni članci koji su antikatolički usmjereni i da se dokinu nepravedni Juarezovi »reformni zakoni«.[21] Padom i pogubljenjem Madera vlast u Meksiku preuzeo je general Huerta, koji se, iako je bio mason škotskog obreda, u svojoj politici oslanjao i na Katoličku narodnu stranku, koja je u studenome 1913. godine na izborima za parlament

---

[16] »Progoni Katoličke crkve u Meksiku«, u: *Katolički list*, 12. VIII. 1926., str. 442.

[17] P. GRGEC, *Meksički mučenici*, str. 44.

[18] »Progoni Katoličke crkve u Meksiku«, u: *Katolički list*, 12. VIII. 1926., str. 442.

[19] John Mason HART, »The Mexican revolution 1910–20.«, u: *The Oxford history of Mexico*, Oxford, 2010., str. 499.

[20] Usp. P. GRGEC, *Meksički mučenici*, str. 47.

[21] Usp. J. M. HART, »The Mexican revolution 1910–20.«, str. 503; P. GRGEC, *Meksički mučenici*, str. 51–52.

dobila većinu i istaknula svojega predsjedničkog kandidata. Uskoro je protiv Huerte započela nova revolucija. Na jugu zemlje vlast su preuzeli Indijanci predvođeni Emilianom Zapatom, dok su na sjeveru zemlje djelovali Francisco Villa i upravitelj pokrajine Koahuile Venustiano Carranza.[22]

Dok su Zapatini Indijanci u rat s vladinim snagama išli noseći barjak Majke Božje Gvadalupske, a na prsa okačili svetačke medaljice i slike, Villini i Carranzini ustanici grubo su napadali Katoličku crkvu. Napredujući iz pokrajine Sonore u Durango, Cihuahuu, Koahuilu i druge pokrajine, Villini su ustanici pljačkali samostane i crkve naročito otimajući crkveno posuđe i druge dragocjenosti. Biskupe, svećenike, redovnike i redovnice pod prijetnjom smrti držali bi zatočene dok se za njih ne bi skupila dovoljna otkupnina.[23] Ni Carranzini ustanici nisu bolje postupali s meksičkim katolicima. Katolička narodna stranka bila je gotovo razbijena, a zvjerstva koja su Carranzini ljudi počinili protiv katolika u Meksiku opisana su u knjizi *Investigation of Mexican Affairs*, tiskanoj u SAD-u. Petar Grgec, navodeći niz strašnih zločina protiv meksičkih katolika, no ne navodeći izvore, slijedećim riječima opisuje zvjerstva Carranzinih ustanika: »Najstrašnija su zvjerstva tako sablažnjiva, da se ne mogu ni iznijeti pred širu javnost. No i oni 'manji' zločini su uvijek tako životinjski, da se čovjeku ježi koža od njih«.[24] Pozivajući se na njemačkog protestanta Martina Steckera, Grgec navodi neke od tih zločina. Tako su prema Steckerovu pisanju Villini i Carranzini ljudi u jednom gradu obeščastili četrdeset redovnica. U drugim su gradovima nastavljali obeščašćivati ugledne žene i redovnice. Jedan su samostan pretvorili u javnu kuću. U Salttilu su isusovačku kapelicu pretvorili u plesnu dvoranu. Zatim su u San Juanu del Rio pucali u raspelo dok ga nisu oborili. U istom su gradu pucali u svetohranište, a kada su ga sasvim izrešetali izvadili su iz njega kalež s posvećenim česticama, koje su zatim rasuli po podu. Nadalje piše kako su u mjestu Santa Rosa pucali u samu presvetu euharistiju, kojom su zatim hranili svoje konje. Grgec navodi mnoge druge zločine protiv Katoličke crkve i katolika u Meksiku koje su počinili Villini i Carranzini ustanici.[25] No, progoni nisu prestali ni kada je Carranza 1914. godine preuzeo vlast u Meksiku. Tako su u glavnom gradu zatvorili trideset svećenika u zatvor i zatvorili sedamdeset crkava. Isusovačku tiskaru su spalili, a njihovu crkvu sv. Brigite pretvorili u štalu. Ukinute su sve katoličke novine i škole, prognani su svi redovnici i zabranjeni svi vjerski čini.[26] Carranzinim primjerom poveli su se i guverneri drugih pokrajina. Tako je u gradu Toluki bila izdana naredba koja je zabranjivala propovijed, post, pokoru, pozdravljanje duhovnih lica i sprovode u pratnji svećenika. Upravitelj pokrajine Tamaulipasu objavio je u novinama program prema kojem: »Ne smije biti više rimokatoličke Crkve ni svećenika, ni vjere u Boga!«[27] Katedrala u Puebli pretvorena je u dvoranu, a kapelica isusovačkog kolegija poslužila je za noćne orgije. Upravitelji drugih pokrajina mnoge su svećenike zatvarali u kaveze i vukli ih od mjesta do mjesta kako bi ih mučili i izvrgavali ruglu.[28]

---

22 Usp. J. M. HART, »The Mexican revolution 1910–20.«, str. 509–513.
23 Usp. P. GRGEC, *Meksički mučenici*, str. 58.
24 *Isto*, str. 59.
25 *Isto*, str. 59–60.
26 »Progoni Katoličke crkve u Meksiku«, u: *Katolički list*, 19. VIII. 1926., str. 457.
27 *Isto*.
28 Usp. P. GRGEC, *Meksički mučenici*, str. 62.

Godine 1915. vlast u zemlji preuzeo je general Alvaro Obregon. On je odmah stvorio svoju *crvenu gardu*, u koju se javilo 3 000 anarhista. Za njihove potrebe oteo je isusovačku crkvu. Za vladavina Alvara Obregona progoni meksičkih katolika dosegli su vrhunac. Dao je provesti 168 svećenika sa svezanim rukama ulicama glavnoga grada, a zatim ih je javno izbičevao tražeći za njih 500 000 pesosa.[29] Zatišje je nastupilo kada su u ožujku 1915. godine glavni grad zauzele Zapatine snage koje su stupale pod zastavom Majke Božje Gvadalupske. Carranzin povratak na čelo države ponovno je pojačao progon katolika, naročito klera, u Meksiku. Njegovi primjer slijedili su njegovi upravitelji i generali među kojima su najgore progone provodili upravitelj pokrajine Sonore general Calles i Yucatana general Alvarado. Potonji je 1914. godine zabranio sve katoličke listove i izagnao je svećenike iz države. Nadbiskupu je oteo palaču i naredio da se oplijeni katedrala u gradu Meridi. U studenome 1915. godine izdao je Alvarado proglas: »Država mora biti defanatizirana. Snažni napori krivih apostola vjere, koji su u nezasitnoj pohlepi za krvlju, novcem i vlašću od dana osvojenja kovali svojim lažima i sofizmima jednu kariku za drugom u lancu zločina, držali su zemlju u stanju životinjskog ropstva. Ustavna je reforma simbol blagotvornog svijetla znanosti. Mislimo na to: vjera je neznanje i sa pobjedničkim slavljem revolucije mora i ona propasti. U kratko, propasti mora sve, što miriši fanatizmom …«[30] Želeći *defenatizirati* pokrajinu, Alvarado je zaplijenio sve crkve, a dijeljenje sakramenata, osobito pričešćivanje i ispovijed, zabranio je pod kaznom smrti. Crkvu *Jesus Maria* sa slikom Čudotvorne Majke Božje Yucatanske predao je masonima za njihovu ložu.[31] Iste godine dao je zatvoriti trideset i sedam katoličkih škola, djeca su u školama morala učiti odlomke kao što je ovaj: »Mnoštvo se skuplja pred vašim samostanima i crkvama. Ono ne traži mitri, kapa i bireta, misnih odjela ni kaleža, oltara, svetaca ni bogova, ono traži istinu znanosti, koja ga jedina može usrećiti«.[32] Alvaradovi progoni nisu se zaustavili samo na području javnoga života nego je naredio da se provaljuje i u privatne kuće te uništava svete slike i druga vjerska obilježja.[33]
Primjer Yucatana slijedili su i drugi guverneri meksičkih pokrajina. Gdje god su se pojavili Carranzini ustanici, teško su progonili katolike, osobito kler i redovnike. Pod krilaticom borbe protiv fanatizma, zatirali su u Meksiku sve što je bilo katoličko. No najgori progoni trebali su tek uslijediti.

2. Katolička crkva u Meksiku i Ustav iz 1917. godine

Callesovi progoni Katoličke crkve u Meksiku, koji će se protegnuti na cijelu zemlju, za razliku od dotadašnjih koji su bili ograničeni na pojedine pokrajine, bit će utemeljeni na novom meksičkom Ustavu iz 1917. godine. Taj će Ustav biti plod pobjede meksičkih liberala, anarhista i socijalista. Nestankom Ville i Zapate, bit će utrt put donošenju Carranzina Ustava, koji će postati temelj za progon meksičkih katolika u razdoblju od 1926. do 1929. godine.

---

[29] *Isto*, str. 64.
[30] »Progoni Katoličke crkve u Meksiku«, u: *Katolički list*, 19. VIII. 1926., str. 457–458.
[31] Usp. P. GRGEC, *Meksički mučenici*, str. 68.
[32] »Progoni Katoličke crkve u Meksiku«, u: *Katolički list*, 19. VIII. 1926., str. 457–458.
[33] Usp. P. GRGEC, *Meksički mučenici*, str. 69.

Svi članci novog Ustava zasnivali su se na načelu obožavanja države i pretjeranog nacionalizma. Tako je trećim člankom bila proglašena sloboda nastave, ali je u svim školama, pa i privatnim, zabranjeno poučavanje vjeronauka. Ustav je svakome građaninu jamčio slobodu savjesti i vršenja bogoštovlja, ali je već peti članak branio postojanje crkvenih redova i redovničke zavjete. Bilo je članaka koji su zabranjivali i svaku javnu vjersku manifestaciju. Člankom 27. proglašeno je kako sve crkvene nekretnine i zgrade postaju državno vlasništvo. No, najjači udarac Katoličkoj crkvi zadao je članak 130. novog Ustava, koji je obuhvaćao više paragrafa. Tako je određeno da zakonodavna tijela u provincijama imaju pravo odrediti broj svećenika koji smiju vršiti vjerske službe. Zatim je određeno da se policijskim vlastima moraju prijaviti svi svećenici te da će oni odrediti one koji će moći vršiti vjersku službu u pojedinoj državi. Upravitelji crkava morali su prijaviti svaku promjenu svećenika koji u njima služe.[34] Trećim je paragrafom određeno da ženidba potpada »pod isključivu kompetenciju činovnika i vlasti građanskog reda«.[35] Peti paragraf glasi: »Zakon ne priznaje nikakve osobnosti vjerskim udruženjima, koja se zovu crkve, stoga one nemaju prava, što ih zakon dopušta moralnim osobama«.[36] Osmim je paragrafom zabranjeno vršenje svećeničkih služba svima koji nisu po rođenju Meksikanci. U devetom je paragrafu oduzeto svećenicima aktivno i pasivno izborno pravo te im je uz to zabranjeno svako kritiziranje državnih zakona i udruživanje »radi političkih ciljeva«. Također je određeno ovim paragrafom da samo vlada smije dati dopuštenje za otvaranje novih crkava i da vlada imenuje za svaku crkvu svojega povjerenika, koji će s još desetoricom vjernika brinuti za »vjersku disciplinu«. Trinaestim je paragrafom zabranjeno vjerskim listovima kritiziranje vladinih čina i propisa, a u četrnaestom je paragrafu zabranjeno osnivanje političkih stranaka i udruženja koja bi bila i u kakvoj vezi s vjerom i Crkvom. Zatim, petnaesti paragraf određuje da svećenici ne mogu sami po sebi ni po kojoj posredničkoj osobi dobivati baštiniti za Crkvu ili za koju dobrotvornu svrhu nekretnine.[37] Tvorci Ustava osobito su se okomili na katolički odgoj tako da je naređeno kako u državnim školama nastava mora biti nekonfesionalna, a jednako tako i u privatnim školama, kao i u zavodima. Nijedno vjersko udruženje i ni jedan svećenik ne smiju voditi ili osnivati pučku školu. Nadalje, članak 130. kaže kako se »obuka u zavodima, kojima upravljaju svećenici, ne dozvoljava ni pod kojim uvjetom«[38]. Zabranjeno je čak meksičkim građanima da svoju djecu šalju u inozemstvo u katoličke škole i zavode.[39] Vrhunac je svakako definicija u Ustavu koja kaže: »Vjerskim ustanovama, koje su poznate pod nazivom crkva, zakon ne pridaje značaj pravne osobe«.[40]

Ustavne članke počeli su u svojim pokrajinama provoditi mnogi guverneri. Među njima se osobito istaknuo upravitelj Sonore Plutarco Elias Calles, koji je dao pozatvarati sve svećenike svoje pokrajine ostavivši 270 000 katolika bez ijednog svećenika. Trideset i tri meksičke nadbiskupije i biskupije, osim jedne, bile su bez svojih ordinarija.[41] Iako su se

---

[34] »Progoni Katoličke crkve u Meksiku«, u: *Katolički list*, 19. VIII. 1926., str. 457–458.
[35] »Progonstvo Crkve u Meksiku«, u: *Katolički tjednik*, 15. VIII. 1926., str. 4–5.
[36] *Isto*.
[37] *Isto*.
[38] »Protucrkveni zakoni u Mexiku«, u: *Katolički tjednik*, 30. V. 1926., str. 4.
[39] *Isto*.
[40] *Isto*.
[41] Usp. P. GRGEC, *Meksički mučenici*, str. 74.

mnogi pokušali vratiti u svoje biskupije, revolucionarne snage su im to onemogućavale. Primjerice, nadbiskup Guadalajare, u državi Jalisco, vratio se potajno u pokrajinu te je počeo isto tako potajno vršiti svoju službu. Državne vlasti izdale su protiv njega 4. srpnja 1917. godine potjernicu jer je izdao pastirsko pismo kojim kritizira vladinu politiku. Svećenici koji su pročitali poslanicu bili su uhićeni a njihove crkve zatvorene.[42]

Krajem Prvoga svjetskog rata nastupilo je razdoblje relativnog primirja. Pritisak francuskih katolika na mirovnoj konferenciji u Parizu 1918. godine urodio je zaključkom kako Meksiko ne može biti primljen u Ligu naroda sve dok je u njemu na snazi Ustav iz 1917. godine. Pritisci s kojima se Carranza morao suočiti na međunarodnoj razini doveli su dotog da je 27. prosinca 1918. godine morao priznati kako su protukatolički ustavni članci »nesuvremeni fanatizam« i kako bi ih trebalo ukinuti. Dana 5. veljače 1919. godine ti članci su i ukinuti, a Carranza je najavio kako će odvajanje Crkve i države u Meksiku biti provedeno na način kako je to učinjeno u Sjedinjenim Američkim Državama.[43] Razdoblje primirja koje je uslijedilo nakon toga omogućilo je da se Crkva u Meksiku ponovno konsolidira. U zemlju su se vratili svi biskupi, svećenici i redovnici. Organizirana je i *Katolička akcija meksičke omladine*. Ponovno su otvorene katoličke škole, a razmišljalo se i o osnivanju katoličkog sveučilišta. Osnovan je velik broj socijalno-ekonomskih i karitativnih društava.[44]

Kraj Carranzine vlade uslijedio je 1920. godine kada ga je zamijenio na predsjedničkom mjestu Alvaro Obregon. U početku je Obregonova vladavina bila poprilično mirna za meksičke katolike. Tako da su oni učvršćivali svoje organizacije, kao što su bile *Narodni savez katoličkih otaca*, *Euharistijska dječja križarska vojna*, *Katolička akcija meksičke omladine*, *Katoličke radničke organizacije* i dr. Kada je Obregon koncesijama stekao naklonost SAD-a, ponovno su započeli progoni katolika. Godine 1921. pokušali su dinamitom razoriti meksičko nacionalno svetište Naše Gospe Guadalupske. U Guadalajari i Mexicu napadnuti su biskupski dvorovi. Vlada je proglasila 1923. godine kako protukatolički članci Ustava iz 1917. godine nisu ukinuti.[45]

Slikari poznatih murala iz toga vremena prikazivali su Katoličku crkvu i njezin kler kao reakcionarne snage koje žele uništiti napredak. Revolucionari su krivili Crkvu što je stala uz generala Victorana Huertu protiv Madera 1913. godine. Na tome tragu nastao je i Ustav iz 1917. godine, koji je jednom zauvijek htio razbiti vjerski monopol Katoličke crkve i povesti Meksiko daleko od konzervativizma, netolerancije, praznovjerja i fanaticizma, kako su to tvrdili revolucionari.[46] Tako je članak 130. revolucionarnog Ustava trebao ukloniti svaki vjerski utjecaj u politici ali nije spominjao radničke organizacije. Taj je privid omogućilo velikom broju katolika da se okupe u katoličke radničke sindikate te 1922. stvore *Nacionalnu katoličku organizaciju radnika*. Crkva se upustila i u agrarno pitanje kao i u pitanje vjeronauka u školama, što je posebno izazvalo negodovanje guvernera Sonore Callesa.[47]

---

[42] *Isto*, str. 75.
[43] »Progoni Katoličke crkve u Meksiku«, u: *Katolički list*, 19. VIII. 1926., str. 457–458.
[44] Usp. P. GRGEC, *Meksički mučenici*, str. 82.
[45] »Progonstvo Crkve u Meksiku«, u: *Katolički tjednik*, 15. VIII. 1926., str. 4–5.
[46] Usp. Thomas BENJAMIN, »Rebuilding the nation«, *The Oxford history of Mexico*, Oxford, 2010., str. 453.
[47] *Isto*, str. 453.

Dok su se državne vlasti držale po strani, *crvene košulje* napadale su sjedišta katoličkih sindikata i crkve, najčešće dinamitom. Godine 1923. organizirano je masovno hodočašće u Guanajuato tijekom kojeg je okrunjen kip Isusa Krista kralja Meksika. Vlada je na to odgovorila time što je protjerala papinskog nuncija, koji je bio na ceremoniji.[48] Katolici su se organizirali osobito preko *Katoličke akcije meksičke omladine*. Napetosti u odnosima Crkve i države u Meksiku kulminirat će u razdoblju od 1926. do 1929. godine, u vremenu kada će Meksikom vladati zagriženi antiklerikalac Plutarco Elias Calles.

3. Progoni od 1926. do 1929. godine

3.1. Callesovi zakoni i otpor Crkve

Kako bi se suprotstavili vladinim antikatoličkim mjerama, katolici su se organizirali u različita društva, od kojih je najjače bilo *Nacionalna liga za obranu vjerske slobode* (*Liga Nacional Defensora de la Libertad Religiosa* – LNDLR), osnovano 1924. godine. On je postala krovna udruga meksičkih katolika koja je uskoro okupila sve katoličke udruge. Ponovno je 1925. godine osnovana Katolička stranka koja je trebala biti politički glas meksičkih katolika.[49] Na nacionalnoj razini sukob Crkve i države kulminirao je 1926. godine, kada je nadbiskup Guadalajare javno osudio Ustav iz 1917. godine, izazivajući time državnu krizu. Calles je na to odgovorio time što je protjerao preko stotinu stranih svećenika kao i novoga papinskog nuncija te je pomoću Kongresa uveo novi kazneni zakon za »vjerske zločine«.[50] Prema tim zakonima, donesenim 14. srpnja 1926. godine, u Meksiku smije boraviti samo ograničen broj katoličkih svećenika, a taj će broj odrediti vlada. Dokidaju se sve vjerske škole i sve crkvene udruge koje se bave školskom nastavom. Bogoslužje u čitavoj državi mogu vršiti samo svećenici koji su rođeni u Meksiku. Zabranjen je svaki vjerski obred izvan crkve. U vjerskim tiskovinama zabranjuje se svako raspravljanje o vladinoj politici. Sav crkveni imetak proglašava se državnim vlasništvom. Svaki je svećenik dužan prijaviti se kod lokalnih vlasti, koja će voditi poseban popis svih katoličkih svećenika.[51] Nadalje, prema tim odredbama zabranjen je svaki vid vjerske nastave u školama. Pod najvećim kaznama zabranjuje se svećeniku koji nije Meksikanac vršenje bogoslužnih čina na tlu države. Prema toj odredbi »vršiti kult znači vršiti religiozne čine. Prema tomu je zabranjeno svakom svećeniku, koji nije Meksikanac po narodnosti čitati misu u Meksiku ili vršiti koju drugu vrstu bogoslužja. Tako nitko, tko nije Meksikanac, ne može s drugim vjernicima moliti u crkvi ili vršiti bilo koje bogoštovne čine. Ako se ogriješi o ovu odredbu bit će izagnan iz države«.[52] Callesovim zakonima zabranjeno je svima, ne samo crkvenim redovima nego i pojedincima, da se posvete Bogu po zavjetima za službu pomaganja bolesnima i siromašnima. Nadalje, zabranjeno je svećenicima, redovnicima i redovnicama nositi izvan svojih kuća redovničko ili svećeničko odijelo ili

[48] *Isto*.
[49] *Isto*, str. 454.
[50] »Progonstvo Crkve u Meksiku«, u: *Katolički tjednik*, 15. VIII. 1926., str. 4–5.
[51] *Isto*, str. 4.
[52] »Progoni Katoličke crkve u Meksiku«, u: *Katolički list*, 19. VIII. 1926., str. 457.

bilo što čime bi se mogli od drugih razlikovati. Državnim vlastima prepušteno je odrediti koji su to znakovi. Svi meksički svećenici moraju se registrirati kod lokalnih vlasti kako bi dobili potvrdu za djelovanje u određenoj crkvi. Nad svakom crkvom nadzor ima deset građana koji moraju prijaviti svećenika koji će služiti u dotičnoj crkvi. Osim toga, vlada određuje koje će se crkve upotrebljavati za bogoslužje, a koje će biti prenamijenjene za druge »nacionalne svrhe«.[53]

Meksički je episkopat odgovorio na te zakone zajedničkom okružnicom kojom je označio te zakone nepravednima i izjavio da ih se Crkva neće držati niti će ih poštivati katolički vjernici. Biskupi su odredili da će dokinuti svako javno bogoslužje čim vlada počne provoditi svoje zakone. Svećenstvo će se povući i svoj pastoralni rad nastaviti među indijanskim plemenima, dok će se Crkvom u Meksiku upravljati iz Havane na Cubi, gdje se nalazio prognan papinski nuncij Caruana. Okružnica katoličkih biskupa Meksika izazvala je reakciju vjernika. Tako da su odmah organizirani masovni prosvjedi protiv vlade od strane Nacionalne lige za obrnu vjerske slobode. U strahu da od 1. kolovoza biskupi i svećenici neće više podjeljivati sakramente, sve su se crkve napunile narodom. Meksički nadbiskup je 27. srpnja po najvećoj vrućini dijelio krizmu u katedrali s još petoricom biskupa. Krizmano je preko 90 000 osoba. Na stotine je osoba tražilo crkveno vjenčanje, a ispovjedaonice su stalno bile pune.[54] U strahu od pobune vlada je pozatvarala sve katoličke novinare, sve vođe Lige, zabranila je katolicima nošenje oružja, više biskupa i svećenika je uhićeno, a tajniku papinskog nuncija mons. Crespiju naređeno je da u roku od dvadeset i četri sata napusti državu.[55]

Uslijedilo je razdoblje protesta meksičkih biskupa. Tako je nadbiskup grada Mexika protestirao protiv provođenja antikatoličkih zakona u državama Chiapas, Tabasco, Hidalgo, Jalisco i Colina. Zbog provođenja tih zakona zatvorene su mnoge crkve, škole i sjemeništa. Neke su države protjerale sve svećenike, dok je u nekima ostalo sasvim malo svećenika. Između ostalog, nadbiskup se oštro okomio na državni zakon koji je svećenike prisiljavao na ženidbu.[56] Početkom kolovoza reagirali su i meksički biskupi zajedničkom okružnicom, kojom su pozvali vjernike da se ne pokoravaju bezvjerskim naredbama vlade. Callesa su izopćili iz Crkve. Vlada je na okružnicu reagirala tako da je proglasila okružnicu zločinom protiv države. Odmah je uhićen nadbiskup Meksika i više drugih biskupa. Vojsci je naređeno da zaposjedne sve katoličke škole i ostale crkvene zgrade, koje je vlada proglasila državnim vlasništvom. Na to su meksički biskupi proglasili interdikt nad cijelom Republikom, čime je zabranjeno održavanje bogoslužja u meksičkim crkvama.[57]

Odmah po početku progon katoličko pučanstvo Meksika svrstalo se uz svoje biskupe. Uoči 1. kolovoza 1926. godine, dana kada su na snagu stupili Callesovi antikatolički zakoni i crkveni interdikt, u samom su Meksiku tisuće građana pohrlile u crkve i pristupale sakramentima. U znak prosvjeda stanovništvo se povuklo iz javnog života, zatvorene su trgovine i obrtničke radnje. Katolici su najavili i pružanje pasivnog otpora u svim industrijskim pogonima koji su pripadali vladi i njezinim pristalicama, kao što su željeznice i

[53] *Isto*, str. 458.
[54] »Progonstvo Crkve u Meksiku«, u: *Katolički tjednik*, 15. VIII. 1926., str. 4–5.
[55] *Isto*, str. 5.
[56] »Protest nadbiskupa protiv progona crkve u Meksiku«, u: *Katolički list*, 1. IV. 1926., str. 197.
[57] »Progonstvo Crkve u Meksiku«, u: *Katolički tjednik*, 8. VIII. 1926., str. 4.

kazališta. Bojkotirali su gostionice i trgovine te počeli podizati novac iz banaka. U samom glavom gradu zatvoreno je uslijed bojkota 2 000 trgovina i obrtničkih radnja, iz banaka je podignuto 400 milijuna pesosa. Uslijed pasivnosti radništva mnoga poduzeća morala su prestati s radom.[58]

Na početku progona Crkve u Meksiku oglasio se i papa Pio XI. On je već na Uskrs 1926. godine uputio rimskom vikaru kardinalu Pampiliju pismo u kojem iznosi teške patnje što ih trpi Katolička crkva u Meksiku. Papa je pohvalno istaknuo držanje meksičkog episkopata, svećenstva i katoličkih vjernika te pozvao na molitvu za meksičke katolike.[59] Početkom svibnja papa je biskupima u Meksiku uputio posebnu poslanicu. U njoj se, u prvom redu, osvrće na bezbožne zakone meksičke vlade. Zatim podsjeća na to kako je meksička vlada istjerala papinskog nuncija i kako je Sveta Stolica to strpljivo podnijela. Nadalje, papa konstatira kako meksička vlada zabacuje njegovo mirotvorno poslanstvo. Zamjera vladi što je priznala raskolničku sektu koja se naziva »narodnom Crkvom« i što joj je dala svu slobodu koju uskraćuje Katoličkoj crkvi.[60] Naime, u prvoj godini Callesova vladanja (1924.) osnovana je u Meksiku od strane ministra Luisa Napoleona Moronesa tzv. *Meksička Nacionalna Ortodoksna Apostolska Katolička Crkva*, a za prvog patrijarha imenovan je Joquín Pérez, oženjen muškarac i slobodni zidar.[61] Ta Crkva nije polučila spomena vrijedan uspjeh kod Meksikanaca, ostala je marginalizirana i ubrzo je s nestankom progona i ona nestala. Početkom prosinca 1926. godine. Pio XI. izdao je i posebnu encikliku Crkvi u Meksiku pod nazivom *Iniquis afflictisque*. Pismo je u cijelosti, u dva dijela, prenio zagrebački *Katolički list*. Papa se u njemu u prvom redu osvrće na »nevoljno i tužno stanje katoličke stvari u Meksičkoj Republici, osobitom se osvrćući na godine 1914. i 1915. kada su neki okorjeli barbari protiv jednog i drugog klera, protiv svetih djevica i mjesta i stvari određenih za bogoslužje stali vršiti takove divljačke čine, da nisu propustili nikakvu pogrdu, nikakvu nepravdu i nikakvo nasilje«.[62] Nakon toga osvrće se na Ustav iz 1917. godine i na njegove antikatoličke članke i paragrafe kao i na držanje meksičkog episkopata i utješno pismo koje im je poslao početkom veljače. Osobito se pozabavio ulogom i držanjem meksičkog episkopata, pohvaljujući njihovo složno držanje »da zaštite slobodu i dostojanstvo Crkve«[63]. Na kraju enciklike papa se osvrće na držanje i rad katoličkih društava »koja u ovoj nesreći stoje kleru uz bok kao kakve pomoćne legije. Njihovi se članovi, koliko mogu, brinu ne samo za ishranu i uzdržavanje svećenika, nego i bdiju nad svetim hramovima, dječake podučavaju kršćanskom nauku, upozoravaju svećenike i trse se, da ne bi tko ostao bez njihove pomoći«.[64]

Nakon pohvala izrečenih katoličkim laicima papa se još jednom osvrnuo na progone koje trpi Crkva u Meksiku, naglašavajući zasluge koje Crkva ima za meksički narod: »Kad bi svi oni, koji po čitavoj Meksičkoj Republici bijesno gone svoje sugrađane i braću krivu jedino tom što obdržavaju zakone Božje, bez ikakve pretpostavke i pomno prosudili povijest svoje domovine, morali bi priznati, da je bez ikakve sumnje od Crkve poteklo sve što god je u

---

[58] »Krvava borba za slobodu Crkve«, u: *Katolički tjednik*, 22. VIII. 1926., str. 1–2.
[59] »Molitve za progonjene katolike u Mexiku«, u: *Katolički tjednik*, 25. IV. 1926., str. 3.
[60] »Papa Pijo XI. progonjenoj Crkvi u Mexiku«, u: *Katolički tjednik*, 9. V. 1926., str. 5.
[61] T. BENJAMIN, »Rebuilding the nation«, str. 453.
[62] »Enciklično pismo sv. Oca Pape«, u: *Katolički list*, 2. XII. 1926., str. 649–650.
[63] *Isto*, str. 651.
[64] »Enciklično pismo sv. Oca Pape«, u: *Katolički list*, 9. XII. 1926., str. 666.

njihovoj domovini uljuđenost i čovječnost, što god je dobra i lijepa«.[65] Na kraju enciklike papa zaziva blagoslov na meksičke vjernike i zagovor Majke božje Guadalupske kako bi u očekivanju mira i sloge toga željenoga dana »po nedokučivoj odredbi Božjoj duše meksičkih vjernika napunila svim utjehama i neka bi ih očeličila u borbi za slobodno ispovijedanje njihove vjere«.[66] Tom enciklićkom pismu pape Pia XI. prethodila je okružnica koju je u papino ime svim diplomatskim zastupnicima Svete Stolice u svim državama krajem srpnja poslao državni tajnik kardinal Gasparri. Njome se određuje da se u svim biskupijama diljem svijeta moli za Crkvu u Meksiku.[67]

Progoni su se krajem 1926. godine sve više zaoštravali. *Katolički list* izvještava kako »još uvijek nema tračka nade, te bi se stanje meksičkih katolika poboljšalo, što više, od dana u dan biva sve očajnije«[68]. Tako je prema pisanju lista u gradu Mexicu prije progona djelovalo tristo pedeset svećenika na 840 000 vjernika, a sada ih ima devedeset. U pokrajini Donjoj Kaliforniji dozvoljeno je djelovanje četrnaestorici svećenika, a u pokrajini Yucatanu samo trojici. Svećenicima koji nisu registrirani kod države najstrože je, pod kaznom globe i zatvora, zabranjeno služiti misu i obavljati druge bogoslužne čine. Svećenici diljem Meksika trpe zlostavljanja, a neki su čak i ubijeni. Ministar Luis Morones u parlamentu je pozvao na kulturni boj protiv katolika i na ubijanje svećenika. U mjestu Durango vojska je izdala naredbu kako sve svećenike treba zatvoriti u logor jer navodno huškaju narod na bunu. Callesove progone osobito su podržavali američki masoni i članovi Ku-Klux-Klana. Masoni su u svojem časopisu *New Age* pohvalili Callesovu reformu školskog odgoja »u duhu naših kulturnih načela«[69].

Do kraja 1926. godine zaoštreni odnosi između meksičke vlade i Crkve dovest će do najgorih progona Crkve dotad zabilježenih u povijesti Meksika. Revolucionarni antiklerikalizam postat će u pojedinim državama krajnje isključiv i sistematičan. Guverneri će otimati crkvene zgrade i samostane pretvarajući ih u škole, knjižnice i sindikalne dvorane. Zatvarajući katoličke crkve i škole istjerivat će biskupe i svećenike koji će protestirati zbog tih nasilnih čina. Socijalistički simboli zamijenit će tradicionalnu katoličku ikonografiju, ponekad čak i na samim crkvenim zgradama. Najradikalniji liberal i antiklerikalac svakako je bio Tomás Garrido Canbals, upravitelj pokrajine Tabasco, gdje je zakonom bilo zabranjeno ikakvo javno manifestiranje vjerskih simbola, tražilo se da svaki svećenik bude oženjen, da bi naposljetku bile zatvorene sve katoličke crkve u državi.[70]

3.2. Progoni i pobuna – Guerra Cristera

Dvije sile, Sjedinjene Američke Države i Katolička crkva, opirale su se širenju revolucionarne države. Washington je sve više počeo promatrati Casllesov režim kao boljševički te je u američkim medijima zavladala histerija oko *sovjetizacije Meksika*, dovodeći 1927.

[65] *Isto*.
[66] *Isto*.
[67] »Papa za progonjene katolike u Meksiku«, u: *Katolički tjednik*, 25. VII. 1926., str. 4.
[68] »Progonstva u Meksiku«, u: *Katolički list*, 30. XII. 1926., str. 723.
[69] *Isto*.
[70] Usp. T. BENJAMIN, »Rebuilding the nation«, str. 453–454.

godine čak i do straha od rata. Pravi razlog uplitanja SAD-a bilo je pitanje koncesija vezanih uz naftna polja. Crkva podupirana masama žestoko se opirala revolucionarnim vladama koje su često krnjile njezina prava, što je naposljetku dovelo do antiklerikalnih zakona 1926. godine. Kao rezultat tih zakona započeli su žestoki napadi na Crkvu, koji su urodili katoličkim ustankom i početkom *Guerra Cristera* ili *Cristiada* u zapadnom i središnjem Meksiku. Tijekom 1927. godine taj žestoki sukob pobunjenih katolika i vladinih snaga odnijet će nekoliko tisuća života prije nego završi 1929. godine.[71]

Dok je bio guverner države Sonora u vrijeme predsjednika Caranze, Calles je pokušao eliminirati preostali utjecaj Katoličke crkve u toj pokrajini. Njegovo prihvaćanje antiklerikalizma podudaralo se s nastojanjima Vatikana da oživi i osnaži utjecaj Katoličke crkve na globalnoj razini. Taj pokušaj nastao je kao reakcija na ideološke novine marksizma, socijaldemokracije, prirodnih znanosti i boljševičke revolucije u Rusiji. Papinska se politika nadala da će povratiti utjecaj na radnike i zaposlenike u industrijaliziranim zemljama i urbanim sredinama. Najstrašnija činjenica za revolucionarni režim bila je ta da je pokret *Cristera* u srednjem i zapadnom Meksiku zadobio masovne razmjere. Calles je, temeljem Ustava iz 1917. godine, zaoštrio postojeće tenzije i ušao u direktan sukob s Vatikanom. Između ostalog, oživio je staru ideju koju je zastupao još Benito Juarez u 19. stoljeću da osnuje nacionalnu Crkvu nezavisnu od Rima, neku vrstu imitacije Anglikanske crkve Henrika VIII.[72] Progoni su se krajem 1926. godine zaoštrili i doveli do toga da je velik broj svećenika u strahu za vlastiti život napustio zemlju. Reakcija Crkve na Callesove zakone dovela je do obustave katoličkog bogoslužja u zemlji. Odsutnost krštenja, vjenčanja, ispovijedi i sprovoda, obreda koji su bili povezani sa seoskim blagdanima, kao što su proslave zaštitnika i svetaca, stvorilo je masovni pokret koji će prerasti u rat zvan *Guerra Cristera* ili *Cristiada*. Bit će to najjači pokret masa još od revolucije iz 1810. godine. Callesova politika dovest će do osjećaja ugroženosti tradicionalnih vjerskih običaja mjesnih zajednica. Krvava pobuna, *Guerra Cristera*, koja će trajati tri godine potpuno će iscrpiti revolucionarni režim. Ponovno će biti usporen ekonomski oporavak nacije.

Katolici u SAD-u, dio protestanata i drugih vjerskih zajednica postat će za *Cristerose* najvažnija potporna grupa izvan granica Meksika, izuzevši Vatikan, za otpor Callesovu režimu. Početkom *Cristiade* započet će pritisak tih skupina na američku državnu administraciju te će američki veleposlanici u Meksiku izražavati zabrinutost zbog očitog kršenja vjerskih sloboda u toj zemlji. Doći će do uspoređivanja meksičkog režima s onim u sovjetskoj Rusiji. Na kraju će i sam Calles biti primoran priznati da ne može više činiti progone koje ne podržava velika većina stanovništva.[73] Njegovim odlaskom s vlasti 1928. godine bit će postignut *modus vivendi* između Crkve i države u Meksiku. Iako će se Crkva sporo obnavljati, jer joj ni sljedeći režimi neće biti naklonjeni, ipak će biti smanjen utjecaj Španjolske na Crkvu u Meksiku i prestat će progoni klera.

O krvavim progonima i ustanku *Cristera* uvelike će pisati katolički tjednici u Hrvatskoj. Kroz sve tri godine progona i pobune oni će redovito donositi vijesti o progonjenoj Crkvi u Meksiku.

---

[71] *Isto*, str. 446.
[72] *Isto*, str. 482–483.
[73] *Isto*, str. 483.

Već u listopadu 1926. godine zabilježene su prve žrtve progona, kada su vladini vojnici u Zamori uhitili dva katolička agitatora i odmah ih ustrijelili. Trupla su im objesili blizu općinske zgrade. U isto vrijeme među meksičkim seljacima započele su pobune koje su tražile Callesovo odstupanje. Tako je u mjestu Coalcomane vlada proglasila opsadno stanje. U međuvremenu meksički je parlament odbio molbu biskupa da se dokinu antiklerikalni zakoni s obrazloženjem da ta molba nije akt »punopravnih državljana«.[74] Meksički katolici povest će protiv vlade gospodarski bojkot. Sam bojkot pokrenut će članovi Lige, koji će tražiti od katolika da se odreknu svega što nije prijeko potrebno: zabava, kina, lutrija, duhana, auta; jelo mora biti priprosto, a odijelo od domaćih proizvoda. Cilj je bio smanjiti zaradu trgovaca i tvorničara kako vlada ne bi mogla utjerivati poreze. Uspjeh je bio iznenađujući. Tako primjerice lutrija koja je imala zaradu 125 000 pesosa nije zaradila ni 50 000 pesosa. Kina su smanjila cijenu ulaznica za jednu trećinu, a vlada ih je morala osloboditi poreza. Vlada je bojkotom izgubila milijune. Pala je i tržišna vrijednost pesosu, kao i uvoz i izvoz. Najveći državni duhanski koncern, koji je vodio zagriženi mason, zatražio je od vlade da dokine antiklerikalne zakone.[75] Krajem 1926. godine pred bankrotom su se našle banke Credito Espagniol i Banco National.[76]

U ožujku 1927. godine, kada se ustanak *Cristerosa* zahuktao i zahvatio države zapadnog i središnjeg Meksika, otvorilo se pitanje je li oružani ustanak meksičkih katolika potreban. Na to je odgovorila komisija meksičkih biskupa koja se nalazila u progonstvu u Rimu. Oni su naveli dva razloga zbog kojih je komisija odgovorila sljedeće: »Mi nijesmo govorili prije, jer nijesmo htjeli pospješiti događaje. Sada pak, kada je predsjednik Calles prisilio građane na oboružanu samoobranu, moramo reći, da meksički katolici posjeduju u svoj punini, kao što svaki član ljudskog društva, naravno i nepovrgljivo pravo samoobrane protiv nepravednih nasrtača, a takovi su nedvojbeno Calles i njegovi drugovi«.[77] Time su biskupi podržali ustanak meksičkih katolika protiv Callesove vlade. Kao razloge navode zločine i nasilja koja su počinili vladini vojnici i koja su u toj godini dosegla svoj vrhunac, kao i činjenicu da je propao svaki mirovni pokušaj da se dokinu antiklerikalni zakoni iz 1926. godine.[78] Krajem 1926. godine meksički je parlament sa 171 glasom *protiv* odbacio molbu biskupa da se sporovi riješe plebiscitom. Na to su stotine tisuća ljudi potpisale peticiju, tražeći od vlade da se obustave progoni. Vlada ih je sve lišila građanskih prava.[79]

Stroga je cenzura koju je uvela Callesova vlada priječila slobodan protok informacija o progonima u Meksiku. No, informacije su ipak dolazile do tiskovina. Tako i hrvatski katolički listovi donose niz informacija o progonima. Prema jednom pismu iz Guadalajare, vojska je u crkvi pobila oko stotinu ljudi, a preko četristo zatvorila. Jedan je trgovac, katolik, u izlogu svoje trgovine izvjesio natpis Živio Krist Kralj!, geslo ustanika *Cristerosa*. Drugi dan je odmah bio pogubljen.[80] Krajem 1926. godine u državi Veracruz pedeset

[74] »Meksiko: Nova nasilja«, u: *Katolički tjednik*, 10. X. 1926., str. 5.
[75] »Meksiko: Uspješna borba katolika«, u: *Katolički tjednik*, 24. X. 1926., str. 2–3.
[76] »Meksiko: Nove vijesti«, u: *Katolički tjednik*, 25. XII. 1926., str. 4.
[77] »Progoni u Meksiku«, u: *Katolički list*, 24. III. 1927., str. 154.
[78] *Isto*.
[79] »Meksiko: Jačaju progoni, ali jača i otpor«, u: *Katolički tjednik*, 5. XII. 1926., str. 5.
[80] »Meksiko: Pismo iz Meksika«, u: *Katolički tjednik*, 7. XI. 1926., str. 2–3.

Indijanaca napalo je vladine snage i nanijelo im teške gubitke.[81] Takvih krvavih sukoba bilo je još. Tako *Katolički tjednik* prenosi članak njemačkog *Raichsposta*, u kojem piše kako mase naroda čuvaju i spašavaju svoje crkve, no u crkvi sv. Tuaria u gradu Mexicu došlo je do krvavih obračuna s vojskom, gdje je pao velik broj mrtvih na obje strane. Slični krvavi sukobi dogodili su se u diljem države Jalisco. Više od tristo učitelja suspendirano je jer nisu pristajali da javno naučavaju protiv Crkve. No, osim krvavih progona državu Jalisco potresao je i ustanak Indijanaca iz plemena Jaki, koji je bio izazvan vjerskim progonom. Nadalje izvještava kako je Callesov ministar financija Pani dao ostavku jer se zbog bojkota katolika državni promet snizio za 60%.[82] Početkom 1927. godine meksički je episkopat u progonstvu donio vijest kako je ubijeno šest svećenika i veći broj laika i to bez suđenja. U istom izvješću navode kako je u zarobljenički logor u Meksiku dovedeno preko tristo stotina svećenika s kojima se postupa kao zarobljenicima. Također navode kako je Calles naredio da se pod državni sekvestar stave sve crkvene slike, sveto posuđe, relikvijari i drugi predmeti koji su služili u liturgijske svrhe.[83] U mjestu Maravita ustrijeljen je župnik, a česti su slučajevi da vojnici hvataju svećenike kod oltara i svezane u misnom ruhu odvode u nepoznato.[84] Biskupi koji su internirani u glavnom gradu mogu se nesmetano kretati ali se svaki dan moraju javiti policiji. Vlada ih službeno smatra odgovornima za ustanke u državi. Sonorskog biskupa koji se skrivao u brdima uhvatili su vojnici i zatvorili ga u glavnom gradu. U državi Zacatecas uhićen je bio župnik s još tri mladića člana Lige, koji su drugi dan nađeni mrtvi.[85]

Callesov režim svoju je propagandu širio i preko školstva. Nakon što su ukinute sve katoličke škole u Meksiku, sva mladež trebala je obvezatno pohađati državne škole. Školske čitanke sadržavale su teme kao što su rastava braka, izvanbračni porođaji i sl.[86] Vlada je u gradu Mexicu iz službe otpustila preko četristo učitelja koji nisu željeli sudjelovati u antiklerikalnoj propagandi.[87]

Progonstva započeta krajem 1926. godine nastavila su uzimati svoje žrtve i naredne godine. Osim čitavog niza mjesnih ustanaka i bitaka koje su *Cristerosi* vodili s vojnicima savezne vlade, u saveznoj državi Oaxaca general Gonzalez de Artega podigao je ustanak protiv vladinih snaga.[88] Tijekom godine ustanci su se proširili većim dijelom zemlje.[89] Moralist, isusovac o. Vermeersch, profesor na Gregorijani, dat će sljedeći izjavu povodom ustanka katolika u Meksiku: »Vrlo naopako rade oni, da brane katoličku nauku time, što osuđuju oružani pokret meksičkih katolika. Za obranu kršćanskog morala nije potrebno da se utječemo nekim lažnim frazama krivog pacifizma. Time, što se meksički katolici dižu, vrše svoje pravo i ispunjaju svoje dužnosti«.[90] Tijekom 1927. godine ustanak *Cristerosa* sve

[81] »Meksiko: Jačaju progoni, ali jača i otpor«, u: *Katolički tjednik*, 5. XII. 1926., str. 5.
[82] »Meksiko: Borba jednako traje«, *Katolički tjednik*, 14. XI. 1926., str. 2–3.
[83] »Callesova vlada ubija ljude bez suda«, u: *Katolički list*, 14. IV. 1927., str. 217.
[84] »Meksiko: Nove vijesti«, u: *Katolički tjednik*, 25. XII. 1926., str. 4.
[85] »Meksiko: Nove vijesti«, u: *Katolički tjednik*, 2. I. 1927., str. 3.
[86] »Ateistički školski odgoj«, u: *Katolički list*, 14. IV. 1927., str. 217.
[87] »Meksiko: Jačaju progoni, ali jača i otpor«, u: *Katolički tjednik*, 5. XII. 1926., str. 5.
[88] »Meksiko: Mučeništvo naše braće«, u: *Katolički tjednik*, 30. I. 1927., str. 3.
[89] »Meksiko: Sve gore«, u: *Katolički tjednik*, 13. II. 1927., str. 4.
[90] »Rim: Zanimljiva izjava uglednoga moraliste o oružanom ustanku katolika u Meksiku«, u: *Katolički tjednik*, 13. III. 1927., str. 4.

je više jačao. Te je godine general Callegos ostvario veliku pobjedu u državi Guanajato i, između ostalog, zauzeo glavni grad. Oružanom ustanku pridružile su se države: Jalisco, Colima, San Luis Potosi i Michoacan.[91]
Iste je godine u državi Couahuila bez ikakva suđenja ubijeno četrdeset i šest mladića članova Lige. Ubijena su dva svećenika u gradu Jezeru, jedan zato jer je podijelio sakramente umirućih jednom bolesniku. Na isti su način u Guadalajari ubijeni mnogu članovi Lige, među kojima i dva svećenika. Među žrtvama nalazila su se i tri svećenika iz grada Cristobal, od kojih je jedan bio ravnatelj katoličkog kolegija u Leonu. Uhićeno je i osuđeno na smrt više od dvjesto članova Lige.[92] Strašna je vijest koju prenosi *Katolički list*, a preuzima je od madridskog dnevnika *El Sigilo Futuro*, prema kojoj su župnika iz mjesta Tamazule vojnici vezanog vukli do tamnice te su mu tom putem odsjekli ruke. Župnik je umro u bolnici u Gadalajari u teškim mukama.[93] Sredinom godine ubijena su dva svećenika i petorica mladića članova Lige.[94] Krvavi progoni nastavili su se i dalje te je u mjestu Tenancingu uhićen i pogubljen svećenik, drugi je na smrt izboden kod mjesta Puenta de Ixta, dok je treći napadnut i zatvoren u San Luisu Potosiju.[95] U mjestu Sebuca jedan je mladi katolik pribijen na križ i zatim ustreljen, dok je u Guadalajari jedna mlada katolkinja živa polivena benzinom i zatim zapaljena. Progoni su se nastavili i u Mexicu, gdje je uhićeno jedanaest svećenika, koji su postreljani na groblju, a neki su i živi zakopani.[96] Još je strašnija vijest koju prenosi *Katolički tjednik* pozivajući se na izvor *El Eco de Mexico*, koji je izlazio u Los Angelesu. Prema pisanju toga lista jednom je katoličkom svećeniku ucijepljen virus gube, a to taj isti časopis potkrepljuje i fotografijama.[97] Krajem godine iz Rima je stigao popis četrdeset i pet svećenika koji su ubijeni od kolovoza 1926. do kraja 1927. godine.[98]
Papa Pio XI. ponovno se oglasio početkom 1928. godine govoreći o meksičkim progonima Crkve. U svojoj poruci papa je istaknuo: »U Meksiku se ne podnosi ništa katoličko, pa ni tiha sveta misa i privatno dijeljenje sakramenata. U mnogim slučajevima prema prekršiteljima se izriče smrtna kazna, drugi put ih teško muče, zatvaraju i progone. Ubojstva su na dnevnom redu. Svi brutalni postupci prema katolicima ostaju nekažnjeni«.[99] Papinim apelima za prestanak progona u Meksiku pridružili su se katolički članovi brojnih parlamenata i katoličkih udruga. Primjerice, u Njemačkoj je povodom interpelacije katoličkih poslanika u parlamentu o progonima u Meksiku upravljena oštra nota diplomatskom predstavništvu Meksika da je pošalje meksičkoj vladi.[100] Nadbiskup Havane uputio je panameričkom vijeću molbu da utječe na zaustavljanje Callesovih progona u Meksiku i da se ponovno uspostavi nuncijatura u toj zemlji.[101] Ženska katolička udruga u SAD-u *National*

[91] »Meksiko: Borba i stanje naše braće«, u: *Katolički tjednik*, 8. V. 1927., str. 5.
[92] »Progonstva u Meksiku«, u: *Katolički list*, 13. X. 1927., str. 572; »Zvjerstva u Meksiku ne prestaju«, u: *Katolički tjednik*, 18. IX. 1927., str. 1.
[93] »Mučeništva svećenika«, u: *Katolički list*, 22. XII. 1927., str. 720.
[94] »Meksiko: Razvoj događaja«, u: *Katolički tjednik*, 22. V. 1927., str. 3.
[95] »Meksiko, Nove vijesti«, u: *Katolički tjednik*, 5. VI. 1927., str. 3.
[96] »Meksiko: nečuvene strahote«, u: *Katolički tjednik*, 3. VII. 1927., str. 3.
[97] »Meksiko: Zvijer od čovjeka«, u: *Katolički tjednik*, 4. IX. 1927., str. 3.
[98] »Meksiko: Krv mučenika«, u: *Katolički tjednik*, 9. X. 1927., str. 6.
[99] »Sv. Otac Pijo XI. o progonstvima u Meksiku«, u: *Katolički list*, 19. I. 1928., str. 36.
[100] »Progon katolika u Meksiku«, u: *Katolički list*, 26. IV. 1928., str. 223.
[101] »Apel na panameričku delegaciju proti nasilju Callesa«, u: *Katolički list*, 23. II. 1928., str. 103.

Council of Catholic Women predala je predsjedniku Cooldigu notu u kojoj oštro protestira protiv Callesovih progona u Meksiku.[102] Protesti protiv progona širili su se diljem katoličkog svijeta. U Linzu su katolički radnici održali protest protiv progona u Meksiku, njihov primjer slijedili su radnici diljem njemačkih gradova, kao i jedan protestni skup u Velikoj Britaniji.[103] Na godišnjoj skupštini *Kolumbovih vitezova* u Cleavelandu raspravljalo se i o teškom stanju katolika u Meksiku, te je zaključeno da »društvo imade upotrijebiti sav svoj ugled i upliv, kako bi djelovalo na moguće političke faktore susjednih država, da se prinudi bezbožnu meksičku vladu, da prestane s ovakvim nečuvenim krvološtvima i nasiljima protiv katolika …«[104]

No, usprkos silnim protestima i diplomatskim pritiscima, Callesov režim nije popuštao u svojim progonima. Sredinom 1928. godine režim je dao dinamitom razoriti veliki spomenik Krista Kralja postavljen 1920. godine na gori Cero del Cubilete.[105] Liberalni list *Excelsior*, koji je izlazio u meksičkom glavnom gradu, piše o prenamjeni katoličkih crkava. Prema pisanju toga lista u katoličkoj crkvi sv. Joakima održana je gozba vladinih službenika nakon velike konjske utrke.[106] Najstarija meksička katedrala pretvorena je u spremište istrošenih stvari i pokvarenih strojeva.[107]

3.3. Kraj progona i modus vivendi

Godine 1928. za predsjednika Republike izabran je ponovno Alvaro Obregon, koji je 17. srpnja ubijen. Vlast je preuzeo Emillio Portes Gil, koji će ostati zapamćen kao Callesova marioneta.[108] Dolaskom Portes Gila na vlast počele su pristizati prve vijesti o mogućem pomirenju Crkve i države. *Katolički list* prenosi sljedeću vijest: »Po vijestima, koje stižu iz Meksika, čini se da se primiče vrijeme kad će biti dokrajčena nečovječna nasilja framasunske klike Callesove i njegovih sumišljenika«.[109] U broju 26. taj će tjednik donijeti novu vijest iz Meksika koja će svjedočiti o kraju krvavih progona: »U posljednje doba dolaze iz Meksika sve utješnije vijesti, da imade sigurnih izgleda za skorašnji vjerski mir. Martirij meksičkih katolika bila je teška kušnja, koju su katolici junački izdržali, ostavši nepokolebljivo vjerni katoličkoj Crkvi, makar ih stajalo mnogo okrutnih mučeničkih žrtava«.[110] Od 16. lipnja 1929. godine dopuštena je ponovno sloboda katoličkog kulta i crkve su otvorene vjernicima. Vlada je izrazila spremnost pregovarati s katoličkim episkopatom.[111] Krajem 1929. godine bit će ponovno priznate katoličke privatne škole u Meksiku.[112]

---

[102] »Protest katol. ženskih udruženja protiv nasilju Callesovu«, u: *Katolički list*, 25. I. 1928., str. 52.
[103] »Protesti protiv krvološtva u Meksiku«, u: *Katolički list*, 23. V. 1928., str. 274.
[104] »Godišnja skupština Kolumbovih vitezova«, u: *Katolički list*, 13. IX. 1928., str. 480.
[105] »Uništavanje Kristova spomenika u Meksiku«, u: *Katolički list*, 7. VI. 1928., str. 299.
[106] »Zašto upotrebljavaju meksički liberalci otete crkve«, u: *Katolički list*, 23. VIII. 1928., str. 443.
[107] »Meksička katol. katedrala pretvorena u magazin za podrtine«, u: *Katolički list*, 7. III. 1929., str. 123.
[108] I. NIKOLIĆ, »Kad cvjeta sloboda, bratstvo, jednakost …«, str. 210.
[109] »Proturevolucija u Meksiku«, u: *Katolički list*, 7. III. 1929., str. 123.
[110] »Prestanak progonstava protiv katoličke crkve«, u: *Katolički list*, 27. VI. 1929., str. 331.
[111] *Isto*.
[112] »Katoličke privatne škole u Meksiku priznate«, u: *Katolički list*, 12. XII. 1929.

Time je završio žestok i krvav progon meksičkih katolika koji je odnio preko 90 000 tisuća života. I to 56 882 života federalnih vojnika i oko 30 000 *Cristerosa*. Velik broj civila i *Cristerosa* ubijen je u razdoblju nakon što je rat završio. Iako su Callesovi zakoni ostali na snazi, smanjio se pritisak na Katoličku crkvu. No, bilo je država u kojima su se oni provodili s istom strogoćom kao i u razdoblju od 1926. do 1929. godine.[113] Hrvatski je katolički tisak nakon tog razdoblja praktički prestao pisati o meksičkim progonima i o Crkvi u Meksiku općenito.

U Meksiku su i dalje su na snazi ostali zakoni koji su od svećenika zahtijevali da bez dozvole predstavnika vlasti ne može vršiti svoju službu. Neke države kao Queretaro dopustile su 1934. godine da na 200 000 katolika dođe jedan svećenik. Pokrajine Tampico, Chiapas, Tabasco i Sonora još su 30-ih godine branile vršiti svećenicima službu na svojem teritoriju. Država Yucatan izdala je naredbu da se dozvoljava rad samo trojici svećenika koji se prije moraju oženiti. Godine 1934. guverner države Guerrero naredio je da svi biskupi i svećenici moraju napustiti teritorij te pokrajine. U pokrajini Chiuhuahua zabranjeno je te iste godine svećenicima bilo koje vjere vršenje vjerskih obreda. Meksičkom nadbiskupu Diazu bilo je zabranjeno vršiti bogoslužne čine izvan katedrale, a 7. rujna 1934. godine i u samoj katedrali. Prvim danom 1935. godine u državi Puebla smanjen je broje svećenika s dvjesta tri na dvadeset i tri.[114] Crkve su i dalje zatvarane. Primjerice u državi Colimi 1934. godine zatvorene su sve crkve. Do 1935. bit će četiri pokrajine u kojima će biti zatvorene crkve. U pokrajini Yucatan donesena je uredba prema kojoj se crkve mogu pretvoriti u knjižnice. Nastavili su se i napadi na katolike. Tako je u Sonori, gdje je guverner bio Calles, vojska nakon mise napala vjernike, zauzela crkvu, pobacala crkveni namještaj, a crkvu pretvorila u dom za radnike. *Crvene košulje* napale su vjernike u predgrađu Mexica po naredbi bivšeg yucatanskog guvernera Tomasa Garrida y Canabala. Guvrener Tabasca zabranio je stavljati križeve na grobove. Članovi katoličkih udruga otpuštali su se iz državnih služba.[115]

Ti progoni neće biti ni približno teški i krvavi kao oni u prethodnom desetljeću, ni tako dugotrajni. Kraj progonima bit će napokon učinjen 1941. godine kada će se M. Avila Camacho, meksički predsjednik, javno očitovati praktičnim katolikom. Diplomatski odnosi sa Svetom Stolicom bit će obnovljeni tek 1992. godine.

Zaključak

Slabo poznati progon meksičkih katolika u razdoblju od 1926. do 1929. godine bio je relativno dobro zastupljen u hrvatskom katoličkom tisku. Iako je u samome Meksiku vladala stroga cenzura, vijesti o krvavim progonima ipak nije nedostajalo. Tako su i hrvatski katolički tjednici zagrebački *Katolički list* i sarajevski *Katolički tjednik* donosili velik broj članaka o meksičkim progonima te samim time poklanjali veliku pažnju katolicima u Meksiku. Na temelju pisanja tih dvaju listova, kao i na temelju knjige Petra Grgeca *Mek-*

[113] T. BENJAMIN, »Rebuilding the nation«, str. 446.
[114] I. NIKOLIĆ, *Progon Crkve u Meksiku*, str. 67–68.
[115] *Isto*, str. 68–69.

sički mučenici moglo se donekle rekonstruirati težinu i opseg progona meksičke Crkve. Sami progoni nisu djelo jednoga čovjeka, u ovom slučaju Plutaca Eliasa Callesa, nego su plod starog sukoba Crkve s liberalnom državom koja u Meksiku počinje nastajati početkom druge polovice 19. stoljeća. Upravo će taj višedesetljetni sukob dovesti do otvorenog neprijateljstva i krvavih progona u vrijeme predsjednika Callesa. Brutalnost s kojom je režim progonio meksičke katolike, u prvom redu kler i redovništvo, dovest će do ustanka seoskih masa u državama središnjeg i zapadnog Meksika i započet će tzv. *Guerra Cristera* ili *Cristiada*, čiji će bojni poklič biti *Živio Krist Kralj*! Taj pokret masa bit će jednako velik kao i onaj za oslobođenje Meksika od španjolske kolonijalne vlasti 1810. godine. Sukob će odnijeti velik broj žrtava, ali će upravo zahvaljujući ustanku *Cristerosa* vlada predsjednika Portes Gila ublažiti antikatoličke zakone, iako će i dalje na snazi biti Ustav iz 1917. godine, koji će u mnogočemu ograničavati društvenu djelatnost Crkve u Meksiku.

Summary

CROATIAN CATHOLIC PRESS ON PROSECUTIONS OF THE CHURCH IN MEXICO (1926 – 1929)

Author discusses bloody prosecutions of the Catholic Church in Mexico in the period between 1926 and 1929. The prosecutions started when Plutacro Elias Calles, known as a keen anti-clericalist and Mason, came to power. Still, these prosecutions were not caused only by Calles' rule but they were result of a long lasting struggle between Catholic Church and liberal state of Mexico that was founded in the nineteenth century. Mexican Constitution of 1917 in many ways constrained social and religious activities of Catholics in Mexico, and at the same time such a constitution was a good basis for many anti-clerical laws that Calles imposed in 1926. All this in perspective gave a solid ground to the prosecution of Catholic Church in Mexico, and this prosecution provoked a rebellion of peasants, who were supported by the National league for defense of religious freedom. Quite soon this uprising grew into a war that is remembered in historiography as Guerra Cristera *or* Cristiada*. Intensity of this conflict finally resulted with softening of the anti-clerical laws in 1929 and cease of the prosecutions, though even later activities of Catholic Church in Mexico were quite limited. The analysis of intensity of these events and prosecutions was based on the texts published in the Croatian Catholic weekly press* Katolički list *and* Katolički tjednik.

KEY WORDS: *Mexico, Catholic Church, liberalism, anti-clericalism, Constitution of 1917, Plutarco Elias Calles, prosecution, Guerra Cristera.*